ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Малиновського Остапа Богдановича «Мультимедійні бібліотечні інформаційні ресурси для осіб з особливими потребами», подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

Актуальність теми дисертаційної роботи. Сьогодення вимагає від пересічних громадян високої мобільності, поінформованості, включеності до суспільних комунікацій, що стає у багатьох випадках непереборним бар'єром для людей з особливими потребами. Водночас використання мультимедійних та інтернет-технологій сформували передумови для розроблення комп'ютеризованих систем, які можуть задовольнити ці потреби. Саме в цьому контексті актуальним є вирішення проблеми формування інтерактивних інформаційних продуктів, створених з використанням мультимедійних технологій для подання різнопланової інформації особам з особливими потребами.

Актуальними для вирішення є задачі щодо сутності і основних методологічних засад створення комплексного мультимедійного ресурсу, призначеного для використання особами з вадами здоров'я. Тут слід наголосити, що створення мультимедійного ресурсу для осіб з особливими потребами є ефективним лише за умов правильного поєднання цілої низки факторів, спрямованих на систематизацію, узагальнення інформації, перетворення її з метою якнайзручнішого та комфортнішого подання користувачеві і системному поєднанню при цьому різнопланових інформаційно-технологічних методів та засобів.

В роботі розглянуто методологію створення комплексного мультимедійного інформаційного продукту для осіб вадами здоров'я, а представлені у дисертації дослідження виконувались в рамках Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету міністрів № 706 від 1 серпня 2012 р. за пріоритетним науковим напрямом, затвердженим в числі актуальних проблем Міністерством освіти і науки України «Наукові комп'ютерні засоби та технології інформатизації суспільства», відповідно до постанови Президії НАН України №164 від

27.06.2003 р. і концепції програми інформатизації НАН України, затвердженої розпорядженням Президії НАН України № 146 від 27.02.2004 р. і визначеної серед основних завдань і пріоритетних напрямів інформатизації України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, теоретичні та практичні висновки, викладені в дисертації, є достовірними та належним чином обґрунтованими, що забезпечено обраною методологічною базою дослідження, яке ґрунтується на загальнонаукових принципах історизму та наукової об'єктивності, а також методах: соціокомунікаційному, когнітивному, системно-діяльнісному, структурно-функціональному, систематизації та класифікації, концептуального моделювання, кластерного аналізу. Застосовувалися також спеціальні бібліотекознавчі методи та методи науково-інформаційного аналізу і синтезу, а також концептуальної розробки для розкриття діяльності в аспектах формування та обслуговування бібліотечно-інформаційної сфери.

Для вирішення окреслених в дисертаційному дослідженні завдань, використано широке коло опублікованих і неопублікованих джерел. У дослідженні використані офіційні документи, що регламентують права інвалідів, а також вітчизняні і зарубіжні довідкові видання, монографічні праці, статті, опубліковані в наукових журналах і збірниках, методичні розробки, у яких розглядалися окремі аспекти організації бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами (разом 174 найменування).

Вірогідність одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях. Слід відзначити, що автор опрацював велику кількість наукових праць, а одержані результати досліджень повною мірою подано в численних публікаціях, серед яких фахові видання та матеріали численних конференцій різного рівня: міжнародних, всеукраїнських, регіональних. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 28 наукових публікаціях, з них 6 у фахових виданнях із соціальних комунікацій.

Наукова новизна. Результати дослідження Остапа Богдановича Малиновського є суттєвим внеском у бібліотекознавчі дослідження у

частині інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами. У дисертації вирішується важливі проблеми формування спеціалізованих електронних бібліотек, зорієнтованих на обслуговування осіб з вадами здоров'я, як елементів системи соціальних комунікацій; здійснено комплексний аналіз мультимедійних інформаційних ресурсів, призначених для обслуговування користувачів з особливими потребами за різними нозологіями; сформульовано концептуальні засади розвитку бібліотечних технологій для осіб з особливими потребами, що базуються на застосуванні сучасних мультимедійних інформаційних технологій.

Теоретичне і практичне значення. Дослідження Малиновського О.Б. спрямовано на аналіз технологій створення електронних та мультимедійних документів, призначених для використання особами з вадами здоров'я. Результати наукових розвідок засвідчують ґрунтовне дослідження даної теми та безсумнівно мають теоретичне й практичне значення. Дисертанту вдалося науково обґрунтувати систему методів та засобів, що забезпечують ефективне обслуговування користувачів з особливими потребами та формують багатофункціональний мультимедійний бібліотечний фонд бібліотек різного профілю.

Автор вдало та ефективно вирішив поставлені задачі, запропонувавши інноваційні підходи до бібліотечного обслуговування осіб з особливими потребами на основі використання сучасних технології при формуванні мультимедійних фондів із врахуванням особливостей різних форм нозологій, що є затребуваним в бібліотеках нашої держави. Також не менш важливим аспектом даної роботи є надання користувачам з особливими потребами можливості дистанційного доступу до інформації через глобальні інформаційні мережі, що є невід'ємною частиною бібліотечних послуг інформаційного суспільства, реалізацією принципу вільного доступу до інформації для всіх верств населення.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація має чітку, логічну структуру, відповідає меті та поставленим завданням дослідження. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, таблиць і малюнків. Обсяг основного тексту дисертації 180 сторінок, загальний обсяг 201 сторінка.

Загальний зміст дисертаційної роботи.

У Вступі дисертант обґрунтовує актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами та темами; чітко формулює мету, визначає завдання, окреслює об’єкт і предмет дослідження; вказує методологічну базу; розкриває наукову новизну; наводить відомості про апробацію роботи.

У першому розділі «Мультимедійні інформаційні ресурси для осіб з особливими потребами як об’єкт бібліотекознавчих досліджень» проаналізовано праці, що пов’язані з темою дисертації.

У підрозділі 1.1. «Наукові дослідження проблем бібліотечного обслуговування користувачів з особливими потребами» проаналізовані публікації, у яких досліджуються можливості соціально уразливим групам населення брати участь у політичному, економічному, науковому й культурному житті суспільства завдяки ефективному інформаційно-бібліотечному обслуговуванню. Використання мультимедійних технологій у процесах збору та опрацювання інформації в електронних бібліотеках, розглядається як одна із важливих рис бібліотечної сфери.

Підрозділ 1.2. «Аналіз організації якісної роботи бібліотек, що здійснюють обслуговування користувачів з особливими потребами» присвячено принципам формування мультимедійних бібліотечних фондів і ефективного їх використання для забезпечення інформацією користувачів з особливими потребами. Аналіз показав, що бібліотечне обслуговування осіб з особливими потребами з використанням мультимедійних фондів є перспективним і високоефективним інструментом, що дозволяє подавати масиви інформації у зручнішій для сприйняття формі та у більшому об’ємі, ніж при використанні традиційного бібліотечного обслуговування.

У другому розділі «Мультимедійні інформаційні технології: засоби та методи» досліджено реалізацію застосуванням сучасних і інноваційних інформаційних технологій для ефективного інформаційного обслуговування користувачів.

У підрозділі 2.1 «Мультимедійні технології створення новітніх інформаційних продуктів» наводяться особливості формування інформаційного контенту за допомогою мультимедійних технологій, що в перспективі може бути використано для формування соціокомунікаційного середовища бібліотеки, яка обслуговує користувачів з різними формами нозологій. Дослідження показують, що такий підхід відкриває великі

можливості для людей з особливими потребами для участі в науковій діяльності завдяки телекомунікаційному доступу та новим інформаційним технологіям.

У підрозділі 2.2 «Інформаційно-мультимедійний продукт в Україні та за кордоном» досліджено забезпеченість комплектування фондів бібліотек України різними електронними інформаційними ресурсами. Наведено, що на фоні ратифікації Конвенції про захист прав інвалідів та інших міжнародних актів спрямованих на захист людей з особливими потребами в Україні, на сьогодні існує велика потреба у інноваційних підходах до організаційно-методичних засад комплектування фондів бібліотек України електронними виданнями та інформаційно-мультимедійними продуктами в умовах інформаційного суспільства.

У підрозділі 2.3 «Особливості створення мультимедійних інформаційних ресурсів» розглянуто основні види мультимедійної інформації, яка використовується для створення електронних фондів бібліотек та їх ефективного використання в кожному окремому випадку.

У третьому розділі «Мультимедійні інформаційні технології в бібліотеці» дисертант досліджує багатоаспектність формування мультимедійних фондів бібліотек, а також можливості використання мультимедійних інформаційних технологій у сфері бібліотечного обслуговування.

Підрозділ 3.1 «Інформаційно-мультимедійний продукт в інформаційному забезпеченні навчального процесу» дає більш повне розуміння і уявлення особливостей використання мультимедійних технологій у інформаційному забезпеченні навчального процесу. Мультимедійні технології в бібліотеках формують нове середовище обслуговування читачів, можливості якого відкриваються через подання інформації в різних формах. Мультимедійні засоби відіграють важливу роль в опрацюванні інформації та її подальшому аналізі, а також в сприянні наочності та розумінні матеріалу, який подається. Проаналізовано функціональні можливості різних сервісів, що дозволяють створювати інформативні мультимедійні інформаційні продукти. Проведено порівняльний аналіз їх функціональних можливостей.

У підрозділі 3.2 «Опрацювання цифрових документів у електронній бібліотеці» розглянуто бібліотеку як інформаційну систему, яка формує

колекцію фондів, проводить їх опрацювання, що робить інформацію доступною для будь-якого користувача, а особливо для людей з особливими потребами. Дисертантом наголошено, що слід забезпечувати уніфікацію й структурування відомостей про мультимедійні ресурси. Цьому мають слугувати метадані, як інформація, що формується на інформаційні ресурси як обов'язковий мінімум відомостей, що дає каталогізатору можливість використати їх при систематизації в чітко регламентованому середовищі електронного каталогу з відповідними правилами й стандартами (с.97).

У підрозділі 3.3 «Організація фондів електронної бібліотеки» подані системні засади формування фондів електронних бібліотек. На прикладі формування прототипу електронної бібліотеки проаналізовано особливості її створення з метою обслуговування користувачів з особливими потребами (с.115-125). Дисертантом проаналізовано досвід створення електронних сховищ даних в багатьох країнах світу, що окреслює перспективний шлях розвитку системи вітчизняних електронних мультимедійних бібліотек.

У четвертому розділі «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з особливими потребами» зазначено вимоги до інформаційного бібліотечного обслуговування осіб з фізичними вадами для їх інтеграції у громадянське суспільство.

У підрозділі 4.1 «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з вадами зору» дисертант дослідив, що історичними передумовами для формування бібліотечного обслуговування осіб з особливими потребами було створення шрифтів для сліпих. Автор досить ґрунтовно аналізує технології обслуговування користувачів з вадами зору та які саме види мультимедійних фондів повинні застосовуватися для інформаційного забезпечення цієї категорії користувачів.

У підрозділі 4.2 «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з вадами слуху» наведено інформаційні технології для реалізації методів та засобів бібліотечного обслуговування користувачів із вадами слуху. Наведено шляхи ефективного сприйняття інформації людьми з вадами слуху, а також описані різні способи інформаційного забезпечення цієї категорії користувачів.

У підрозділі 4.3 «Мультимедійні інформаційні технології для осіб з вадами опорно-рухового апарату» дисертант дослідив ефективність подання інформації з використанням мультимедійних технології у дистанційному режимі, забезпечуючи тим самим новий потужний інструмент для бібліотечного обслуговування цієї категорії. Досліджено досвід застосування мультимедійних інформаційних технологій у віддаленому обслуговуванні користувачів з особливими потребами, зокрема осіб з вадами опорно-рухового апарату та їхню роль у соціальній реабілітації.

У підрозділі 4.4 «Створення та поширення бібліотечних мультимедійних продуктів засобами відкритих web-сервісів» проаналізовано існуючі мультимедійні ресурси, які в тій чи іншій мірі поєднують процеси систематизації та узагальнення інформації, перетворюють її у зручний для використання вигляд. Проаналізовано інформаційні продукти, представлені на сайтах бібліотек щодо можливості використання особами з особливими потребами.

Кожний розділ дисертації завершується висновками, в яких обґрунтовано основні результати щодо вирішення дослідницьких завдань, сформульованих у вступній частині дисертації. Робота виконана на високому професійному рівні. Результати дослідження узагальнено у наукових висновках.

Текст автореферату дисертації свідчить, що обрана тема розкрита послідовно і багатоаспектно. Структура автореферату відповідає змісту дисертаційної роботи .

Зауваження до змісту дисертації

Разом з тим, не зважаючи на позитивну оцінку представленої до захисту дисертаційної роботи, є кілька зауважень:

- можна було б подати повнішу картину створення електронних видань та джерел формування мультимедійного контенту в Україні;
- можна було б більш докладно проаналізувати можливості обміну електронними виданнями та мультимедійними інформаційними продуктами з іншими країнами;
- не завадило б провести більш чіткий аналіз системних засад комунікаційної взаємодії бібліотек з видавництвами у напрямі постачання мультимедійної продукції;

- робота містить деякі редакційні та термінологічні неточності.

Проте, зазначені зауваження не торкаються суттєвого наукового доробку здобувача, не применшують наукового і практичного значення дисертаційної роботи, не впливають на загальне позитивне сприйняття викладеного матеріалу.

Загальний висновок: Таким чином, можна заключити, що дисертація «Мультимедійні бібліотечні інформаційні ресурси для осіб з особливими потребами» є самостійно виконаним і завершеним науковим дослідженням із соціальних комунікацій, а її автор Малиновський Остап Богданович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.

Офіційний опонент,

доктор наук із соціальних комунікацій,

старший науковий співробітник,

директор Інституту інформаційних технологій

Національної бібліотеки України

імені В. І. Вернадського

К. В. Лобузіна

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
підпис
ЗАСВІДЧУЮ
учений секретар
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
Ідентифікаційний код 05415518
м. Київ
Т. П.